

політичних процесів, у тому числі динаміки суспільної свідомості й електоральної поведінки, «суб'єктом» самоорганізації яких виступає архетип, оптимальне з використанням фрактальних об'єктів («дивних атракторів», фрактальних часових рядів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Березинський В. П. «Дивний аттрактор» як архетипна структура самоорганізації політичних систем / В. П. Березинський // Політол. вісн. – К. : ВАДЕКС, 2013. – Вип. 69. – С. 394–401.
2. Донченко О. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) / О. Донченко, Ю. Романенко. – К. : Либідь, 2001. – 334 с.
3. Кривошеїн В. В. Системологія політичного світосприйняття: структурно-компонентний аспект / В. В. Кривошеїн. – Д. : ДНУ, 2004. – 146 с.
4. Одайник В. Психологія політики. Политические и социальные идеи Карла Густава Юнга : пер. с англ. / В. Одайник. – М. : Ювента, 1996. – 382 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
6. Юнг К.-Г. Об архетипах коллективного бессознательного : пер. с англ. / К.-Г. Юнг // Юнг К.-Г. Архетип и символ. – М. : «Ренессанс» СП «ИВО Сид», 1991. – С. 95–128.

В. С. Бліхар, доктор філософських наук, професор,
Львівський державний університет внутрішніх справ

НАПРЯМ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ВЧЕННЯ ЦЕРКВИ

У відносинах між органами державної влади та громадянами майже завжди присутній елемент примусу, оскільки держава, в основному, прагне спокою та добробуту, що мають місце за відсутності конфліктів між індивідами. Проте в цьому контексті кожна людина прагне дещо іншого, а саме – діяльності та розмаїття. У цій перспективі можна сприйняти ідею про те, що державні заходи послаблюють енергію народу.

Не беручи до уваги відносну жорсткість у взаєминах із суспільством та державою, церква все ж таки впродовж двадцяти століть володіє незмінною цінністю – свободою. Слушно з цього приводу висловився Р. Шнакенбург, відзначаючи, що «різні свідчення... в Новому Завіті не дають нам можливос-

ті чітко визначити належне ставлення до тих чи інших державних утворень... навпаки – вони залишають нам свободу встановлення конкретних стосунків із державою, щоправда, за умови відповідальності перед Богом і перед покликом Євангелія» [7, с. 305]. Досліджуючи будь-який релігійний феномен, нерідко складається враження про притаманний йому надприродний вимір, а тому доцільно говорити саме про викривлене трактування ставлення релігії до земного устрою життєдіяльності людини. У трансцендентному вимірі релігія сприймається інтуїтивно. Відтак релігійність певною мірою відображає її трансцендентну сферу. Щодо впливу католицької церкви як релігійного інституту на захист природних прав людини, то треба брати до уваги те, що християнська релігія підтримує духовну ідентичність особистості. Однак інкримінування церкві відірваності людини від суспільного життя призводить до онтологічного висновку щодо помилковості, викривленості та непотрібності релігії як такої у суспільному житті. Водночас такий підхід суперечить фундаментальній істині про досконалість створеного Богом світу, тому що Бог і надалі, після створення світу, зацікавлений у подальшому його гармонійному розвитку відповідно до трансцендентної цілі та сенсу буття. У такому християнському дискурсі стає зрозумілою турбота церкви про земне буття усіх людей загалом. Діяльність церкви завжди спрямована на захист природних прав людської особистості як невід’ємних незалежно від релігійно-ідейних переконань. Папа Іван Павло II назвав найважливішими правами людини такі: «право на життя, складовими якого є право дитини на розвиток у лоні матері від хвилини зачаття; право жити у повній родині у сприятливій для вдосконалення дитячої особистості моральній атмосфері; право розвивати свій інтелект і свободу, пізнаючи і шукаючи істину; право брати участь у розумному використанні природних ресурсів і праці з метою заробляти на себе і свою родину; право вільно створювати сім’ю, мати і виховувати дітей... У певному сенсі релігійна свобода як право жити відповідно до правди, віри і благодатної гідності особи є джерелом і синтезом цих прав» [4, с. 82].

Більше того, усі невід’ємні права визначаються, виходячи не лише із трансцендентного виміру буття людської особистості, а й з її іманентного виміру [5, с. 260–265]. Така багатовимірність вимагає від церкви розуміння ролі особистості у суспільстві, у тому числі й державотворчому процесі, та розвитку людства загалом.

Якщо говорити про вплив органів державної влади на громадян, то обов’язковим чином, навіть беручи до уваги загальнолюдський вимір, слід враховувати свободу особистості. Філософська траєкторія дослідження терміна «свобода» можлива у своїй багатовимірності. Безумовно, припущення щодо відсутності прямого чи непрямого примусу є необхідним для первинної фіксації ситуацій морального вибору (для опису тих моментів, в яких особа,

коли здійснює вибір лінії поведінки, насправді керується виключно моральними міркуваннями). У цьому аспекті свобода трактується як незалежність від впливу конкретних зовнішніх факторів (завжди присутнім є сумнів щодо цього, чи й справді моральною була мотивація особи, дії якої формально співпадали з тією чи іншою моральною нормою, хоча ситуація їх здійснення містила зовнішні силові додержання, загрозу суспільного осуду тощо). Фактично, разом із цим сумнівом пов'язується, нерідко відзначене у філософії, моделювання ситуації цілковитої поведінкової незалежності людини. Зрештою, саме такі мисленнєві експерименти дозволяють чітко сформулювати запитання про здатність людини спиратися на моральні цінності як на абсолютні. Врешті, максимально наближеним до виправданого чи ідеального стану в цьому контексті буде наведений підхід В. фон Гумбольдта, за яким необхідно «продемонструвати людині всі можливі розв'язки проблеми, підготувавши її, таким чином, до самостійного вибору найдоцільнішого з-поміж них, або ж, що набагато краще, – дати їй змогу самостійно знайти розв'язок, детально розповівши про всі труднощі, які необхідно подолати» [1, с. 651].

Очевидно, що це був би ідеальний по відношенню до людської свободи підхід. Проте, з огляду на нерівномірність розвитку інтелектуальних та морально-етичних якостей людської особистості, такий підхід у відносинах «держава-особистість» застосувати в реальності мало ймовірно. З огляду на це, можемо усвідомлювати соціальну потребу: для того, щоб владою розроблялися мудрі рішення, має формуватися штат професійних експертів, які згодом, за виваженого керівництва, слугуватимуть еталоном для всієї спільноти. Досить слушно з цього приводу висловився В. Парсонс, що «там, де присутня чітко централізована влада, там присутній і експерт – часом на виду, часом у тіні; у згоді із виправданням влади чи в роботі над її зміною... цей експерт однією ногою стоїть у знаннях, а іншою – у владі та готує таємниці до практичного використання» [3, с. 334]. З огляду на це, величезна відповідальність лежить на ідеологічних лідерах тих чи інших політичних систем, оскільки сама система працює як машина, що сліпо ведеться своїми керівниками та матеріалізує думки своїх керманичів тощо.

Співпраця між державою і церквою спрямована на реалізацію покликання людської особистості як на особистому, так і на соціальному рівнях. Як зазначається у Компендіумі Соціальної Доктрини Церкви, «організована структура що Церкви, що політичної спільноти – не самоціль; вони призначені служити людині, допомагаючи їй цілковито реалізувати свої права як громадянина і християнина та сумлінно здійснювати відповідні обов'язки» [2, с. 261].

Разом із певною «допоміжною» функцією церкви у керуванні суспільством самі органи державної влади повинні бути, у певному сенсі, обмеженими

абсолютно не церковними чинниками. Беручи до уваги те, що одним із головних завдань влади є захист природних прав людської особистості, з-поміж яких право на свободу залишається чи не найголовнішим, то одним із ключових завдань уряду є, без сумніву, захист свободи своїх громадян як від посягань ззовні, так і від внутрішніх небезпек з боку своїх співвітчизників. Саме тому влада морально зобов'язана дбати про дотримання правопорядку, сприяння та захист ринкової конкуренції, підтримку приватного сектору в усіх сферах суспільного життя [6, с. 117]. Отже, добре розвинений приватний сектор може служити своєрідним гарантом проти свавілля централізованої влади як в економічній сфері, так само і в суто ідеологічній, оскільки саме він може бути достатньою мірою ефективним захистом свободи слова, переконань, віросповідань тощо.

Підсумовуючи, відзначимо, що церква у цьому контексті намагається долучитися до формування особистості, спрямовуючи свою діяльність на пізнання основних правд віри, фундаментальних принципів християнського вчення, що допоможуть унормувати не лише особисте та суспільне життя, а й впливатимуть на державотворчий процес. Наявність іманентного та трансцендентного вимірів діяльності церкви відображає її спрямованість на духовне зростання особистості, пізнання вищих цінностей у гармонійному поєднанні з матеріальним добробутом суспільства і держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумбольдт В. фон. Позитивна і негативна держава / Вільгельм фон Гумбольдт // Лібералізм : антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К. : Смолоскип, 2009. – С. 649–651.
2. Папська Рада «Справедливість і мир». Компендіум соціальної доктрини Церкви. – К. : Кайрос, 2008. – 549 с.
3. Парсонс В. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс. – К. : Києво-Могилянська акад., 2006. – 549 с.
4. Сотий рік (Centesimus annus). Енцикліка Вселенського Архидієєса Івана Павла II до достойних братів у єпископському служінні священників і дияконів, членів релігійних спільнот, до всіх вірних християн і всіх людей доброї волі з нагоди сотої річниці енцикліки *Regnum novarum*. – К. : Кайрос, 2001. – 102 с.
5. Соціальна філософія / под общ. ред. В. П. Андрущенко, Н. И. Горлача. – Киев ; Харьков : Издат. центр «Единорог», 2002. – 736 с.
6. Требін М. П. Політична культура владної еліти України в умовах розбудови демократичної правової держави / М. П. Требін // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Х. : НТУ «ХП», 2010. – Вип. 26 (30). – С. 110–118.

7. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового Завіту : пер. з нім. / Р. Шнакенбург. – К. : Дух і літера, 2005. – 340 с.

L. M. Gerasina, Doctor of Sociological Sciences, professor,
A. N. Drongal', student,
Yaroslav Mudryi National Law University

MARGINALITY AND PROBLEMS MENTALITY: ESSENCE AND WAYS OF OVERCOMING

Marginalization has been defined as a complex process of relegating specific groups of people to the lower or outer edge of society. Today in Ukraine the problem of marginalization is one of the major. Individual marginality characterized by incomplete entry of the individual in a group (societies) that does not accept it fully, and his exclusion from the group of origin. Mentality of individual and groups is deeply associate concepts and descriptions. It is an aggregate of options, willingness of individual to operate, think and feel outward things the special appearance.

The individual is «cultural hybrid» (H. Park) that separates life and traditions of two different groups. This concept appeared in American sociology in the 20th of XX century to describe the situation of immigrants do not fit the new social conditions. Marginality group resulting from changes in the social structure, formed of new functional groups in the economy and politics, displacing the older group matched destabilize their social position. A considerable role is here played by the mental features of separate members of group. Mentality of man contains the oppositions individual and general, natural and cultural, rational and emotional.

Modern Ukrainian society in the conditions of growth of economic, political, welfare problems, is noted by unpredictability, the unemployment growth, decline in quality of life of the unprotected segments of the population, to criminality; as a result we have growth of suicides, alcoholism, drug addiction and other manifestations of deviant behaviour of the person. Among the marginal groups of modern Ukrainian society is as follows: impoverished segments of the population, unemployed persons (including are spongers), «contr-elite» and criminal group of the societies, the single old and youth men, emigrants from foreignness, transmigrating from Donbas, etc.

At the same time the number of people who lose ethnic or national roots, including themselves grows cosmopolitans, liberals in the broadest sense of these concepts, «citizens of the world», many values and principles, that helps to resist spiritual erosion.